

198904

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

A' D I T S Ő

M A R C Z I B Á N Y I F A M I L I A

T U D O M Á N Y O S

J U T A L O M T É T E L É N E K

F É N Y E S

K I O S Z T A T Á S A

B Ő J T M Á S H A V A X X I I I - d i k á n

M D C C C X X . E S Z T E N D Ő B E N .

LE Í R T A

H O R V Á T I S T V Á N ,

A'

S Z É C H É N Y I O R S Z Á G O S K Ö N Y V T Á R Ő R Z Ő J E

A'

M A G Y A R N E M Z E T I M U S E U M M E L L E T T .

P E S T E N ,

T R A T T N E R J Á N O S T A M Á S B e t ű i v e l .

1 8 2 0 .

27/18

Hivnak az igaz ösvényre
TÍTUSUNK 's ditső FEJEINK,
'S nyelvünket érdemlett fényre
Akarják emelni szentelt Törvényeink.

Kis János.

192.904

Édes öröm, élesztő remény, boldogító várakozás ketsegettette a' határt nem esmérő Hála Érzéseken kívül mindegyik buzgó hazafi szívét, midőn 1817-dik esztendőben Szent András hava 23-dikán a' Magyar Nemzet Felsőges Nádor Ispányának, JÓZSEF Ö Tsászári Királyi Fő Hertzegségének, feledhetetlen kegyes rendelése szerint a' ditső Marczibányi Ág bőkezűségéből két érdemes Magyar Írónak igen fényes pompával legelőször nyilvános Jutalom osztatott, 's egyszer'smind a' hazai nyelvről Jutalom Kérdések megfejtésül feladattak *). Előre látták már ekkor a' gondolkodók, hogy nem annyira a' Jutalom, mint a' Jutalom vételnek alkalmas és fényes környülállásai, új életet, új táplálékot nyújtani fognak a' Magyar Literaturának, 's a' jutalom nélkül is gyorsan fáradozó Írók, kikben egyedül a' Haza

*) Böven leiratik a' ditső Marczibányi Ág szerzete, 's az első jutalom kiosztatása ime Könyvetskében: „A' ditső Marczibányi Familia tudományos Jutalom-Tetele, 's annak első fényes kiosztatása a' Nemzeti Museum épületében Sz. András Hava 23-dikán 1817-ben. Pesten 1817.

szeretete szolgált mostanig ösztönül a' hasznos iparkodásokra , erőltetett szorgalommal futni fogják azon ditső pályát, melly a' Nemzetre méltóságot, a' hazai nyelvre ragyogó világosságot, a' polgári fenlételre fenekes állandóságot vonhat, ha nyílt eszü Férfiaktól megkedveltetik , 's ha azon Nagy Lélek, kit századok készítettek boldogságunkra, és a' kinek Emlekezete közöttünk századokról századokra Áldásban él, hatalmas Pártfogásával ezentúl is ápolgatni fogja emelkedő igyekezetünket.

A' mit e' köz Remény várva várt, annak bételjesedését örvendezve tapasztalta nem sokára a' ditső Martzibányi Ág Szerzetére ügyelő Kiküldöttség. Etlévn tudniillik a' Jutalom Kérdéseknek béküldetésekre rendeltetett határ nap, a' bérkezett Feleletekről a' Nemzeti Museum érdeemes Igazgatójának következő Tudósítását gyönyörködve vette mindenki a' Kiküldöttség Tagai közül:

„Hivatalbéli Jelentés

A' Marczibányi Familia Szerzete szerént a' Magyar Nemzeti Museumtól 1815. 1816. és 1817. esztendőkre feltett Jutalom Kérdésekre érkezett Feleletekről.

Etlévn a' kiszabott idő határ, mellyre a' Jutalom Kérdésekre írt Feleleteket béküldeni kellett volna, azt tapasztalta az alúl írt, hogy a' Feleletek rendesen, talán külföle személyes akadályok miatt, a' kirendelt időre el nem érkeztek, és azért szükségesnek tartotta addig Jelentését írásba nem foglalni, míg nagyobb számmal az illy Írások kezénél nem lesznek. E' Feltételének az is lett következése, hogy több hetekig a' kirendelt idő határ után egyenként külföle Munkákat vett, mellyekről most, midőn úgy hi-

szí, hogy semmi újat többé nem várhat, a' Kiküldöttség Méltóságos Elölülőjét és a' Tekéntetes Kiküldöttséget tudósítani e' Jelentése által kötelességének tartotta.

Az alúlrít Tizen Nyolcz Feleletet nyert kezéhez. Ezekből tartozik

a). 1815-dik esztendőre.

1) Tiszt. Verseghy Ferentz Úr kinyomatott Felelete, neve kitételevel, melly egy Könyvben mind a' négy kérdésre felel. Tzíme ez: A' Filozofjának Talpigazságaira épített Felelet a' Nemzeti Muzéum nevében a' Magyar Nyelv iránt tett, 's az 1818-dik esztendőben Bójt elő havának 7. napján a' Hazai Tudósításokba iktatott kérdésekre, melly Értekezés gyanánt szolgál egyszer'smind a' Nyelvművelésnek mivoltáról és akadályairól. Budán 1818. nyoltzadrétben, 420 lap.

2) Értekezés e' Jelszóval: Nehemiás 13: 23, 24, 25. Látám, hogy a' Zsidók, és azoknak gyermekei felerészént Azót bélieknek nyelveken beszélnének, és nem tudnának Zsidóúl: annak okáért feddődém ő velek. nyoltzadrétben, 106. lap. Ennek szerzője is egy Könyvben mind a' négy Kérdésre felel.

3) Értekezés e' Jelszóval: Kérdezd meg az Atyádat. Deut. 32: 7. negyedrétben, 44. lap.

4) Értekezés e' Jelszóval: Magyarkodás. negyedrétben, 8. lap.

b) 1816-dik esztendőre

1) Tiszt. Verseghy Úr Könyve.

2) Értekezés a' Nehemiásból vett Jelszóval.

3) Értekezés e' Jelszóval: *Et voluisse sat est.* negyedréiben, 504. lap.

4) Értekezés e' Jelszóval: *A' le tett Kintset* őrizd meg. I. Tim. 6: 20. negyedréiben, 24. lap.

5) Értekezés e' Jelszóval: *Iparkodás.* negyedréiben, 8. lap.

c) 1817-dik esztendőre

1) Tiszt. Versegly Ur Könyve.

2) Értekezés a' Nehemiásból vett Jelszóval.

3) Értekezés e' Jelszóval: *Fungar vice Cotis, acutum reddere quae ferrum valet, exors ipsa secandi* negyedréiben, 121. lap.

4) Értekezés e' Jelszóval: *A' Nép szava* Isten szava. negyedréiben, 12. lap.

5) Értekezés e' Jelszóval: *Érdem.* negyedréiben 8. lap.

6) Értekezés e' Jelszóval: *Audendum est, fortes adjuvat ipse Deus.* negyedréiben, 7. lap, lepetsételt név nélkül.

d) Méltóságos Gróf Széki Teleki László Ő Nagysága Jutalom Kérdésére

1) Tiszt. Versegly Ur Könyve.

2) Értekezés a' Nehemiásból vett Jelszóval.

3) Értekezés e' Jelszóval: *In tenui labor!* Folio formátumban, 46. lap.

4) Értekezés e' Jelszóval: *A' Nép egy, és mindnyájoknak szava egy vala.* Gen. 11: 6. negyedréiben, 12. lap.

5) Értekezés e' Frantzia Jelszóval: *Il est de l'interet des Sciences de rendre*

le Chemin, qui y conduit, le plus doux, qu' il est possible. negyedrében, 38. lap.

6) Értekezés e' Jelszóval: Ditsőség Istennek. negyedrében, 7 lap.

7) Értekezés e' Jelszóval: Breve iter per Exempla. negyedrében, 35 lap.

8) Értekezés e' Jelszóval: Az Írás a' Beszéd Beszédjének Beszédje. negyedrében, 44 lap.

9) Tekéntetes Tudós Ettre Karchai Georch Illés Tábla Bíró Úrnak Értekezése nevének kitételével.

Ezekből tehát szembetünő, hogy az 1815-dik esztendői Jutalom Kérdésre a' Magyar Nyelv Dialectusairól Négy, az 1816-dik esztendőire az Uj Szovakról Öt, az 1817-dik esztendőire a' tekéletes Szókönyvről Hat, és a' Méltóságos Elölülő Úr Jutalom Kérdésére a' Magyar Orthographiáról Kilentz különös Felelet érkezett, a' mit is midön, örvendezve Tudós Hazánkfiainak illy szép igyekezeteiken, a' Tekéntetes Kiküldöttségnek tudtára adok, megkülönböztetett tisztelettel vagyok és maradok.

A' Tekéntetes Kiküldöttségnek

Pesten Decemb. 25-dikén

1818.

alázatos szolgája

Brassói Miller Ferdinánd

Jakab m. k. Ts. K. Tanácsos,
és N. Magyar Ország Nemzeti
Museumjának Fő-Igazgatója."

Megállapítottatott azonnal a' Méltóságos Elölülő tanácsára, hogy e' Munkák mindegyik Taggal olvasás végett közöltessenek, 's egy uttal ki-

nek kinek szabadság adatott véleményét akár írásban, akár szóval az utóbb tartandó Ülésben közleni, hogy az ítélet hozás annál nyomósabban megeshessék, és az egyet értés, vagy egyezés közelíttessék.

Visgálat alá vonattak időközben az 1817-dik esztendőben nyomtatásban megjelent Magyar Könyvek is azon Lajstrom szerént, mellyet már előbb a' Széchényi Országos Könyvtár Őrzője készített, 's melly a' Tagokkal egyenként közölte. Hosszabb fontolgatás után abban nyugodott meg a' Kiküldöttség, hogy Fő Tisztelendő 's Nagyságos Fejér György Prépost Urnak és a' Györi Tudományos Kerület Fő Igazgatójának Munkája volna érdemes a' ditső Marczibányi Ág esztendőnként ajánlott nagyobbik 400. forintos Jutalmára, a' mennyire a' fáradhatatlan Hazafi Hübner János nagy Lexiconát a' Magyar és Erdély Orzági Geographiával tekeletesítette, a' régi Geographia esmértetésével bővítette, és az Országoknak újabb politikai helyheztetésekkel teljesítette. Ennyire ugyan is az Öt Darabból álló hasznos Könyv nem Fordításnak, hanem Eredeti Munkának tekintetett a' Kiküldöttség által. Kiválasztott a' Nemzeti Museum által benyújtott Kérdésekből egy Jutalom Kérdést is 1818-dik esztendőre nyomban a' Kiküldöttség; a' Méltóságos Elölülő pedig, Gróf Széki Teleki László ö Nagysága, egy másik Jutalom Kérdést, mellyre esméretes Bőkezüése a' Marczibányi Ág Jutalmával egyező Jutalmat ajánlott, kaptasolt az előbbenihez, a' mit a' Kiküldöttségnek Tagai, kik a' Mélt. Elölülő hasonló hazafiuságának már több ízben tanui valának, forró köszönettel és hálaadással fogadtak.

Az 1819-dik esztendői Szent Mihály havának 13-dikán tartatott Ülés volt egyenesen arra szá-

va, hogy a' már megolvastatott Feleletekről, mellyek a' Jutalom Kérdésekre írtak, ítélet hoztassék. Köz volt abban az egyezés, hogy a' melly Munkáknak Íróik most neveket nyilván ki tették, vagy jövődöben ki tenni fogják, semmi módon Jutalomra számot ne tarthassanak. E' rendszabás szerént, minthogy a' Nemzeti Museum is hirdetésében a' Név lepetsétlését világosan meg kívánta, kéntelen volt a' Kiküldöttség Tiszt. Versegly Ferentz, és Tekéntetes Ettore Karchai Georch Illés Uraknak különben nevezetes és köz figyelemre méltó Értekezéseiket úgy tekénteni, mintha azok Jutalomnyerés végett nem írtak volna; a' miben a' gyülekezetben jelen volt tudós Ferfiu, Ettore Karchai Georch Illés Ur, maga is szivesen megegyezett, azt adván tudtául a' köz Jó ügyében munkálkodó Kiküldöttségnek, hogy ő egyedül gondolatait kívánta együtt ítelő Társaival megesmértetni Orthographiai Értekezésében. Rendre elmondották ezután az ítelő Tagok véleményeiket, 's némelleyek különösen írásban is bényujtották, a' mit röviden szóval mondtak. Felolvástattak az írott vélemények, ki hallgattattak az ellenvetések, fontolóra vétettek a' különös okok, 's végre a' Méltóságos Elölülő bölts tapasztalása szerént kimondatott majd a' többség értelme, majd a' köz megegyezés, melly a' következőkben állott:

Az 1815-dik esztendői Jutalomra a' Magyar Nyelv Dialectusairól a' Többség érdeemesnek ítelte azon Értekezést, mellynek ez a' Jelszova: Kérded meg a' z Atyádat. Deut. 32: 7. Felbontatván a' petsét, úgy találatott, hogy a' Munkának szerzője Tek. Tudós Palóczzi Horváth Ádám Ur, több Tek. Nemes Vármegyéknek Tábla Birájok és a' Magyar Nyelvnek régi

lelkes Írója, kit, fájdalom! előbb elvesztettünk, mint sem a' neki ítelt ditsőségben részesült volna.

Az 1816-dik esztendői Jutalomra az Uj Szovakról a' Köz Egyezés érdemesnek ítélte azon bő tudományu Értekezést, mellynek ez a' Jelszova: *Et voluisse sat est.* Felbontatván a' petsét, úgy taláztatott, hogy a' Munkának szerzője Méltóságos Gróf Széki Teleki József ő Nagysága, Ts. K. Kamarás Ur, és a' Nagy Méltóságú Magyar Királyi Helytartó Tanács Titoknoka, ki, méltó örököse lévén a' Gróf TELEKI-Névnek, példás hazafiuságát még azzal tetézte, hogy a' neki netalán járandó Jutalmat más Jutalom Kérdésre fordíttatni kívánta.

Az 1817-dik esztendői Jutalomra a' Magyar Szó Könyvről a' Köz Egyezés érdemesnek ítélte azon Értekezést, mellynek Jelszova: *Fungar vice Cotis, acutum reddere quae ferrum valet, exors ipsa secandi.* Felbontatván a' petsét, tsudákozva hallották az ítélő Bírák, hogy e' Munkának is a' szép lelkü előbbi Méltóság a' szerzője, 's hogy itt is hasonló hazafiui nyilatkoztatást tett ritka szerénysége.

A' Méltóságos Elölülő Jutalom Kérdését illető Jutalomra a' jóval nagyobb Többség érdemesnek ítélte azon Értekezést, mellynek ez a' Jelszova: *In tenui labor!* Felbontatván a' petsét, úgy taláztatott, hogy a' Munkának szerzője Tiszteletes Kolmár József Ur, a' Helvetica Vallás Tételt követő Rév Romáromi Gyülekezetnek egyik Prédikátora.

Nagyon ohajtották az ítélő Bírák, hogy Tekéntetes Tudós Ettore Karchai Georch Illés Tábla Bíró Urnak velős Értekezése, és a' Nehemiásból vett Jelszovu Munka is, melly mind a' négy kérdésre röviden, de még is pontosan felelt, nyomtatásban meg jelennék. E' forró kívánság

arra bírta a' Jótevő Méltóságos Elölülőt, hogy a' nyomtatásra kívántató költségeket megajánlaná, 's egyszer'smind a' Nehemiás Jelszövu Munka I-rójának is 100. Rh. forintot Jutalomul adna, a' mi uj hálára ösztönözte a' megihletődött Bírakat. Felbontatván ezek után a' Nehemias Jelszövu Munkának petséte, úgy találtatott, hogy ezen Értekezés szerzője Tiszteletes Tudós Gáti István, a' Helvetica Vallás Tételt követő Szathmár Németi Gyülekezetnek Prédikatora és Tek. Nemes Marmaros Vármegyének Tábla Birája, ugyan azon tiszteletre méltó Hazafi, ki sok évekkel ezelőtt a' Nemzeti Nyelv védelméért a' Magyar Hirmondó Iróitól jutalomra méltónak találtatott.

El nem hallgathatom, mivel magam is részvevő tanuja voltam, azon érzékeny atyai örömet, mellyet a' Méltóságos Elölülő nemes szívü Magzatának előtte tudva nem levő ditső fáradozásai-ból érezett, midön a' le petsételt levélkéek felbontattak. Képzelheti mindenki, minő meglepés lehetett a' nagy reményü Fiunak jutalomra érdemesítettetett előmenetele egy olyan Atya előtt, ki maga is a' Magyar Nyelv mellett írt Esdeklés ei által nem tsak hazafiui kötelességét ditsőségesen teljesítette; nem tsak testestől lelkestől gyakorolta egész életében a' Tudományokat, hanem a' Haza hálaadását is méltán megérdemlette. Öröm könyök hullottak a' szív mélyéig ihletődött Atya szemeiből, 's artzát nyughatatlan vidámság borította el annyira, hogy huszszor is kérdezné a' jelenlevőket, ha nem tudták volna-e előre Fiának igyekezeteit, 's nem kedveskedésből ítélték volna-e számára a' kettős Jutalmat? Tsak többszöri ki nyilatkoztatásokra tsendesedhetett-le a' kérdezősködés, mellynek annál kevésbé volt igazi helye, mennél vigyázvábban lépett mindenekben az Ifiu Méltóság,

ki még Munkáját is, hogy kezének vonásai a Szerzõt idõnek elõtte elne árulják, mással íratva le. Osztozott ezen örömben a' Kiküldöttségen kívül maga a' Hazának szeretve szeretett Nádor Ispánya is, midõn a' Jutalmat nyert Méltóságnak különõs megalégedését tudtul adatni rendelte. Küldjön közünkbe a' kegyes Ég sok ilyen ifiu Méltóságokat, és óriási lépésekkel nevedetni fog közöttünk a' Nemzeti Nyelv és Tudomány szeretete!!

Késõbben arról tanátskozott a' Kiküldöttség, mellyik Könyvnek kellene az 1818-dik esztendõben megjelent Munkák közül a' ditsõ Marczibányi Ág esztendei nagyobb Jutalmát nyujtani? Vége szakadott azonban tüstént a' kérdésnek, mihelyest jelentetett, hogy Tekéntetes Tudós Kisfaludi Kisfaludy Sándor Urnak Regéi 1818-dikban ujra kiadattak. Kapva kaptak az ítélõ Birák az alkalmon, melly e'képen megnyilt elõttök, 's egy szájjal 's lélekkel siettek nyilván meghálálni azon érdemes Hazafi buzgóságát, ki a' Nemzeti Nyelv kellemeit tekéletes Munkái által többet megkedveltette a' tsinosabb ízlésüeknél is, mint elõttünk számtalan századok. Meghatározottat tehát, hogy a' Jutalom e' nemes érzésü Vitéznek adassék, 's bézaratván a' további vizsgálódás, a' Jegyzõ Könyvek kegyes helyben hagyás végett Nádor Ispány õ Tsászári Királyi Fõ Hertzegségéhez mély aláza-tossággal által küldettek.

Rövid idõ alatt megérkezett õ Tsászári Királyi Fõ Hertzegségének, a' Magyar Országi Tsinosodás Véd Angyalának, helyben hagyó Válasza azon örök hálára méltó kinyilatkoztatással, hogy a' Felséges Fõ Hertzeg Maga személyesen fogja Bõjt Más Havának 23-dikán a' Pesti Fõ Iskola Nagy Palotájában (minthogy a' Nemzeti Museum Épületében elég tágos Palota nem volna)

ki osztani a' megítélt Jutalmakat. Érezte a' Méltóságos Elölülő, érezte az egész Kiküldöttség e' tudunkra még soha nem történt Kegyelem Nagyságát, 's felmelegülve a' lángoló Hálaadás és Nemzeti Méltóság ingereitől mindent elkövetett, a' mit e' fényes Nemzeti Üdnap Pompájához tartozónak kigondolhatott. Mindenek előtt a' Méltóságos Elölülő különösen megkérte Ferdinánd Királyi Fő Hertzeget, hogy Felsőleges Megjelenésével nevelné a' köz örömet. Meghivattak az Ország Zászlós Urai, a' Budán lakó Püspökök, a' Pesten és Budán tartózkodó Fő Uraságok, a' Nagy Méltóságú Curia, Királyi Helytartó Tanács és Királyi Kamara, ugy nem különben Hadi Kormány érdemes Tisztviselői, Tekéntetes Nemes Pest Vármegyének jelenlevő Tagai, a' két Városi Tanács, a' Pesti Fő Oskola és a' Pesti meg Budai Deák Oskoláknak Tanítóik. Különös Levelek által meghivattak a' Méltóságos Elölülőtől, a' Jutalmat nyerendő Tudós Férfiak. Hasonló gonddal fáradozott (a' mit köszönettel illik említeni) a' Pesti Fő Oskola Palotájának ékesgetésében az említett Fő Oskolának nagy érdemű Rectora, Nagyságos és Fő Tiszt. Tumpacher József Úr, Győri Kanonok és az Uj Testamentom Magyarázásának híres Tanítója.

A' kijelentett napon, mellyre a' betegeskedő Himfyn kívül a' Jutalmat nyerő Tudós Férfiak is mind megérkeztek, tíz órakor a' Méltóságos Elölülő Házánál öszve gyűlt a' Kiküldöttség a' Roszorús Tudósokkal együtt. Megkérettel, itt először is Nagyságos Szent Királyi László Úr, a' Nádor Ispányi Hivatal Itélő Mestere, és Puchói 's Csókási Marczibányi János Úr, Tek. Nemes Tsanád Vármegye Fő Jegyzője, és a' ditső Marczibányi Ág Képviselője, hogy a' Felsőleges Nádor Ispány és Ts. R. Fő Hertzeg legalázatosabb meg-

hivatása végett Budára a' Kiküldöttség nevében által mennének, a' mire midőn ezen érdemes Hazafiak készségeket ajánlották, az egész Gyülekezet Hintókba ülve a' Pesti Fő Oskola Palotájába sietett.

Ugy valának tétetve a' Rendelések, hogy a' Méltóságos Elölülő, a' Kiküldöttség, a' Nemzeti Museum Tagai, nem különben a' Pesti Fő Oskola Nagyságos Rectora és Tanátsa a' Hintó Ajtajánál az Épület Kapuja mellett fogadnák 's tisztelnék a' Felsőges Jutalom Osztót, a' folyoson pedig részént a' Pesti Fő Oskola Tanítói, részént a' Nevendék Ifuság két sorban várnák. Azonban, míg az öszve sereglett minden rendü és karu Uri Vendégek tiszteletével foglalatoskodott a' Méltóságos Elölülő és a' Kiküldöttség, a' meghívó Követek Budáról vissza jöttek, és jelentették Ö Ts. K. Hertzegségének tüstént leendő oda érkezését.

Néhány idő pertzenetek mulva háromszori Vivat! kiáltások között meg is jelent a' Haza Felsőges Boldogítója JÓZSEF Ts. K. Fő Hertzeg és Magyar Ország Nádor Ispánya FERDINAND Királyi Fő Hertzeggel együtt, 's a' bársony Menyezet előtt, melly a' Nagy FERENTZ Apostoli Királyunk Mell-Képét fődte, helyet foglalt egy bársonnyal bévonatott asztalkánál. Balról ült mellette Vitéz Attyafia, utána pedig a' Fő Udvari Mester Ö Excellentiája, az Udvari Királyi Kamarás Urak, Udvari Katona Segédek, és egyéb Udvari Követők nyertek székeket. Jobbról illő távúlságra kerékdeden a' Méltóságos Elölülő, a' Kiküldöttség és ennek Jegyzője, ezeknek hátok megett pedig a' Pesti Fő Oskola Nagyságos Rectora, Tanátsa és Tanítói; Balról a' Nemzeti Museum Tisztviselői és a' Jutalmat nyerendő Tudósok állottak. Szemközt a' Ts. K. Fő Hertzeggel, hasonlóképen illő távúlságban, ültek az

Ország Zászlós Urai, a' Püspökök és más számos Uri Vendégek. A' Fő Méltóságú Szép Nem számára, melly e' pompás Nemzeti Üdnepet jelenlétével nevelni kívánta, a' Palota jobb oldalán különös hely rendeltetett.

Eltsendesedvén a' forró öröm kiáltások, a' Méltóságos Elölülő már több ízben kinyilatkoztatott bölts Ékesenszólásával így nyitotta meg a' Fényes Jutalom Osztás Üdnepet:

„Felséges Cs. K. Fő Herczeg, szeretett s tisztelt Nádor Ispányunk!

Felséges K. Fő Herczeg, a' Hazánkban fekvő Katonaság Fő Vezére!

Nagy Méltóságú, Méltóságos, Fő Tisztelő, Tekintetes Urak!

Minden rendü érdemes Gyülekezet!

Cicero midőn a' kötelességekről írott betses Munkájában a' Haza Képzeletét meghatározza, elébb elé számlál mindennemű emberi Szövetségeket, Tiszteket, 's azt véti utánna, hogy ezeknek egyesült Summája az, a' mit mi Hazának nevezünk. Azoknak, a' kik azt tartják ubi bene ibi patria bal vélekedését, mint a' mely az emberi belső érdemet nagyon megalatsonyittya, elmellőzvé, azt tartom, hogy a' Haza külön külön sem vidékhez, sem nemzethez, sem közelébb valóinkhoz, sem a' polgári testhez, sem pedig az Uralkodás módjához nem köttetett; hanem ezek mind egy Koszorúba szüve teszik azt, a' mit Haza nevezetén értünk. Az ezekhez való tiszta szeretet az a' szent tűz, melly még az ősz régiségben is a' legnemesebb, a' leg felemelkettebb lépéseket, tetteket okozta, ez lelkesit most is bennünket, mikor illy felesebb számmal ezen Nemzeti Innep ülésére újra öszve sereglettünk.

A' Király, a' Haza nem tsak nem külön Tárgyak, hanem igazán olly eggyesült kötelességek

kútfejei, hogy a' ki ezeknek megoszlatásáról csak álmódoznék is, az minden Isteni, emberi, polgári kötelességeket lábbal tapodna. A' Király, a' Haza egy olly tökéletes Testet formál, melynek a' Király a' Feje, a' Haza pedig a' többi test. A' Király a' Haza egy ollyan szélessebb kiterjedésű Ház népet képzeltet, melyben a' Király az Atya, az edgyes polgárok a' gyermekek. A' Király 's a' Haza szorossabb, 's állandóbb egyenköttesére vezető Eszköz az úgy nevezett polgári Alkatás. Ezen gondolatok nem csak a' közönséges természeti, hanem a' különös Honyi Törvényeinken anyira fundállódnak, hogy Jó Magyar Hazafit Polgárt nem képzelhetek, a' ki Királyához, a' Haza Fejéhez, való minden kötelességeit a' legszorossabb módon né teljesíténé; valamint szinte hű Jobbágya, tisztelő szolgája Királyunknak nem lehet, a' ki rossz Hazafi; az egyiknek hátra tételével, vagy elmellőzésével, a' másikat jól szolgálni nem lehet:

Így gondolkoztak Ditső Eleink, így gondolkozunk mi is mindnyájan: sőt e' volt annak is oka, hogy az újjabb időkben, mikor a' Nemzetek nagyobb része a' kártékony sugarlók, a' bal 's képzelt Szabadság Hirdetői által felbuzdittatván rettenetes ropogással, 's minden emberiséget levetkezett erőszakos lépésekkel az elebbeni polgári alkatások elmellőzése mellett újjat kerestek; mikor a' szabadság árnyékán való kapdosás által felhevültt képzelődések kinyilatkoztatásában mértéket nem tartván, minden Isteni 's természeti köteleket felforgattak, mikor Nemzeti borrongásokban nem csak a' Köz-Jót, Diszt, Tekintetet, hanem az edgyes polgárok boldogságát semmivé tették: akkor mondom e' mi Hazánk a' legnagyobb tsendességben megmaradott, 's példájával megmutatta nem csak azt, hogy polgári alkatásunk-

sunknak kell valami meghatározott érdemének lenni, hanem azt is, hogy e' mi magyar Nemzetünk Felséges Királya' Törvényes Hatalma' fen-tartásában méltán állapithattya meg tulajdon boldogságát.

Valóban vak buzgóságú Hazafinak tartattathatnám, ha a' mi szerentsés polgári meg-állhatásunkat egyedül Nemzeti Erőnknek tulajdonítanám; ugyan is akár mint igyekeznek a' Tagok, ha a' Fő velek edgyet értve nem munkállódik, a' leg-szentebb igyekezet is foganat nélkül marad. Valóban mi azért vagyunk 's voltunk szerentsések, mivel bennünket mint fiakat szerető Királyaink voltak, mivel mostani ditsőségesen uralkodó Fejedelmünk is, a' borrongó Europai Nemzetek köz tsendessége helyre állításán való szerentsés törekedése mellet is, Nemzetünket eleitől fogva atyáiképpen ápolgatta, és a' maga személyes ditsőségét Jobbágynai boldogságában helyeztette. Már az is, hogy Hazánk egy ilyen nagy Lelkü Királya szárnyai alatt tsendesen nyughatik, nagy boldogság. És így ha mindennek előtte kegyelmes Királyunk hosszas ditsőséges életéért, változhatatlan egészségéért, tökéletes boldogságáért, kedves Hitvesséért, a' mi Királynénkért, 's egész ditső Ház népe szakadatlan virágzásáért, a' leg-buzgóbb fohászokodásokat a' Királyok Királya eleibe botsátok fel, nem egyebet, hanem háládatos Jobbágyni Tiszteletemet telyesitem.

Az igazán Jó Hazafinak számos kötelességei mellett, Nemzetéhez, 's annál fogva anyai nyelvéhez, forró 's tettetést nem esmérő buzgósággal kell viseltetni; ugy mindazonáltal hogy a' közönséges emberi kötelességet meg ne sértse, az idegen Nemzeteket minden személy válogatás nélkül egy formán szeresse, és a' tulajdon Nemzete boldogságát soha a' mások romlásával elé mozdít-

tani ne kívánja. Az egész emberi Nemzet a' Föld kerektségének szélessebb értelemben vett Ház népe; a' különös Nemzetek pedig azon vidékeknek, Tartományoknak, melyekben laknak, különösebb Ház népei; a' másodiknak különözése, az elsőhöz való szoros kötelességeket meg nem gyengítheti. Úgy igyekezzünk tehát buzgó magyarok lenni, hogy az egész emberiséghez való tiszteinket megnesértsük. Hogy nagy érdemű Eleink is így gondolkoztak, azt régi Honyi Törvényeink eléggé bizonyítják, ugyan hát miért távoznánk el azon uttól, melyen ők nem kis elő menetellel futottak.

Ha a' Nemzetek történeteit szorossabban tekintjük, világossan tapasztalhatjuk, hogy mikor akár melyik is közzülök pallérozásának elé mozdításáról gondolkozott, Anyai nyelvére különösen figyelmeztet, mert az egy felől a' Nemzeti Existenciának, fenn állhatásának, eggyik nevezetesebb talp köve, más felől pedig alig képzelhetem, mi módon lehessen a' köz nép gondolkodása módjára, 's annak jó úton való vezérlésére elegendő bé folyása a' polgári Igazgatásnak, hanem ha a' Nemzeti nyelvet úgy tökéletesítjük, hogy az annál fogva a' szükségesekben megvilágosíthatasson. De egyébbaránt is a' több idegen Nemzetek annyi Elő lépéseket tévén e' részben, talám szígyenünkre is válna, ha töllök nagyon elmaradnánk, ha az ő példájok szerint egész igyekezettel azon nem volnánk, hogy anyai nyelvünket minden esméretek elé adhatására alkalmatossá nem tennők, ha az ártatlan Tudományoknak anyai nyelvünkön való eléadására nemzeti Tudósainkat fel nem buzdíttanók. Nagyon sajnállonám azonban, ha mostani ki nyilatkoztatásom arra magyarázthatna, mintha én, ezen buzgóságnál fogva, minden idegen Nyelvnek 's Tudománynak ellensége

volnék. Jól tudom, hogy ezeknek 'sengéjét a' már meg-holt Görög 's Deák nyelveken írott régi munkákban kell keresnünk; jól érzem, hogy a' pallérozottabb Élő nyelveken olyan remek munkák jöttek ki, hogy azoknak haszon-vételét el nem kerülhetyük; által látom végre azt is, hogy anyai Nyelvünk pallérozásában nem boldogulhatunk, hanem ha ezeknek nyomdokain futunk, és így egész meggyőződéssel vagyok az iránt is el hitelve, hogy a' meg holt 's élő nyelvek értése nélkül ebbéli fáradozásunknak kevés sikere legyen. Ugyan ki volna olyan zavaros elméjű ember, a' ki egy szép tsergedező patakot úgy akar na kertyebe bé hozni: hogy elébb annak tiszta kút fejét bé dugná?

Háládatos szívvel érezzük mindnyájan, melly szerentsés környülállás légyen az, hogy Felséges Királyunk testvérében a' mi szeretett Nádor Ispányunkban Ő Cs. Kir. Herczégében (a' ki egyben gyűjtven bennünket Felséges jelenlétével megtisztelt) olly tökéletes Elöl Járót nyertünk, a' ki Magyar nemzetünket úgy megszerette, hogy nagy eredetét nem tekintven, Hazánk első polgárjává, Nemzetünk pártfogójává, 's Felséges Királyi Báltya előtt szószóllójává lett. Felséges Cs. Királyi Herczeg! polgári nagy érdemeidről szólljanak bár még a' késő maradékaink előtt is Nemzeti Krónikáink; én azonban ha ez alkalmazással tsak a' Nemzeti Tudományos Culturánkra való foganatos némely befolyásaidat megemlítem, reménylem Felséges személyed' meg nem sértem. Felséges Fő Herczégéged munkás igyekezetének köszönhetyük (hogy a' több efféle tárgyakat elhalgassam) a' Magyar Muzeumnak felállítását, 's napról napra mind nagyobb mértékben való gyarapodását; annak tulajdoníthattyuk, hogy a' nagy érdemű fényes Marczibányi Familia által

igaz Hazafiúi buzgósággal anyai Nyelvünk Előmenetelére szánt nevezetes Fündációnak ily fontos következései lehessenek. Imé most is, hogy elintézéseid annál foganatossabbak legyenek, nem áttalod ezen fényes gyülekezetben a' megítélt Jutalmakat személyessen kiosztani. Minden lépésed áldást hozz Honyunkban, engedd meg hát Felséges Feő Herczeg hogy ezen órában is életed hosszas időkre való terjedéséért, mindennémű megelégedésed állandó voltaért, kedves Fő Herczegi Házas Társadért, zallogjaidért István 's Hermina kedves drága Fő Herczegi Gyermekeidért, a' mindeneken Uralkodó nagy Isten eleibe buzgó Fohászzkodásokat küldjünk fel, és hogy a' még meg nem erősödött Magyar Mu'sákat továbbra is Felséges Kegyelmedbe, pártfogásodba a' legháládatossabb tisztelettel ajánljam.

Felséges Királyi Fő Herczeg! Hazánkban fekvő Vitézeinknek Fő Vezére! Magyar Nemzetünkhez vonzó Felséges indulatod azt tette, hogy ezen Nemzeti Innepünket személyes Jelenléteddel megtisztelyed, melyet a' legháládatossabb 's alázatossabb tisztelettel megköszömvén, arra hátorkodunk kérni, hogy valamint eddig, úgy ezután is vess kegyelmes 's valóban buzdító szemeket gyenge igyekezeteinkre, a' tőlünk plántált 's plántállandó gyenge tsemetéket oltalmazd Te is hathatós pártfogásoddal a' Hervadás-tól. Szeress mindnyájunkat, 's tarts meg Felséges Kegyelmedben.

Minden readú Fényes Gyülekezet! kötelességemnek esmérem néktek is Hazánk fényes Csillagjainak 's több Hazafi Társaimnak a' legköszönőbb Tisztelettel számos megjelenéteket mind a' Deputatio, mind a' magam részéről megköszönni. Minden kezdet magában tsekély szokott lenni, méltán felhetek tehát hogy gyenge Igyekeze-

tünk várakozástoknak meg nem felel: de kedves Hazámfiak, csak a' közönség helyben hagyása (melynek mostani számos egyben sereglésteket magyarázhatom) adhat a' gyenge Tehetségnek erőt, virágoztathatja a' még bimbókban lévő Magyar Helicon fűveit. Mosolyogjatok ezután is Muzsáinkra, és nints oly nehéz akadály, melyet meg ne győzhessenek: legyetek tovább is buzgó Hazafiak, anyai nyelvünket abban a' mértékben a' mint kell ápolgassátok, és ezen Deputatio (a' kit vélem edgyütt tovább is Kegyes Jó szívűségtekbe ajánlok) eleibe szabott Hazafiúi tzylyaiban minden kérdésen kívül oriási Elömenetellel fog boldogúlni."

* * *

E' fontos Beszéd végével, mellyet Vivat! kiáltás követett, a' Kiküldöttség Jegyzője a' Ts. K. Fő Hertzeg kegyes engedelmeiből elolvasta a' Jegyző Könyveknek azon részeket, mellyek a' Jutalmaknak megítéltetéseket illették. Ezen olvasás végével a' Méltóságos Elölülő, engedelmet nyervén reá, egyenként bemutatta Ő Ts. K. Fő Hertzegségének nevezet szerént a' Jutalmat nyeredő Tudós Férfiakat, és őket a' Kegyes Fő Hertzeg asztalkája előtt hagyta; Ő Ts. K. Fő Hertzegsége pedig a' Gyülekezetnek mély tsendességét ime Felséges magasztaló és buzdító Beszédével, mellyet az előtte álló Tudósokhoz érzékeny hangon mondani méltóztatott, félbe szakasztotta:

* * *

„Solidam Scientiarum Culturam, accomodo Lingvam Patriam excolendi studio laetiores ac una firmiores radices agere, progressus Gentis Hungaræ, sub paterno Suae Majestatis Sacratissimæ, Francisci Primi, imperio in literis facti luculenter testantur.

Quae publicis Legum Tabulis, benigne annuente Sua Majestate Sacratissima, circa promovendam, et amplius excolendam Lingvam Hungaricam in compluribus Regni Comitibus constituta sunt Adminicula, illa totidem sunt Regiae Clementiae et Benignitatis in Nationem Hungaram Monumenta, nullo unquam tempore interitura, serisque nepotibus animo gratissimo enarranda.

His ante omnia, tum communi honorum civium ardori in acceptis referenda sunt grandia Lingvae Patriae incrementa.

Quod autem Viris, de cultura hujus Lingvae optime meritis, publica singulis annis addicantur praemia; quod nativa ejusdem indoles eruditae commentationibus, annis aequae singulis praemio publico donandis, magis magisque in apricum proferatur, Stephani Marczibánii, venerandae memoriae Patriae Civis, liberalitati, atque aemulae Comitum Ladislai Telcki generositati debetur.

Haec praemia, iudicio dignissimorum sub praelaudati Comitum Praesidio considerantium Virorum, meo quoque calculo probato, hac vice Vobis, Viri Doctissimi! obtigerunt; hanc publicae gratitudinis recipiendae gloriam, in illustri hac Hungarorum omnis Status et Ordinis Corona eo libentius palam Vobis tribuo, quo Merita Vestra de Eruditione ac Lingvae Patriae cultura comparata, ad notitiam Rei Literariae peritorum sunt luculentiora.

Explevistis doctis Conatibus Vestris probi et assidui Patriae Civis Officia, non lucri aut praemii, sed Scientiarum et Culturae Nationalis amore allecti. Ornastis Studiis ac Operibus vestris Rempublicam, cujus ipsimet non postrema Ornamenta estis. Agite, ut publicum, quod ex me hic palam cognoscitis, gratitudinis Testimonium, Singularem Complacentiam meam auctam, Vobis, So-

eiisque Vestris ad maxima quaeque in Literis audenda efficacissimo sit incitamento”.

* * *

Rengett a' sok Vivat! kiáltástól a' nagy Palota, midőn e' szivre ható Beszédnek vége szakadott, 's a' jelenvalók mindnyájon boldognak tartották magokat, hogy azon Nemzetnek Tagaik, mellynek Virágzását a' ditsőségesen országló Nagy FERENTZ Király, és a' Nagy Lelkü JÓZSEF Nádor Ispány eszközli.

Ekkor a' Széchényi Országos Könyvtár Örzője, az asztalkához lépven, a' lepetsételt különös Jutalmakat mély alázatossággal a' Ts. K. Fő Hertzeg kezébe nyújtotta, ki azokat egyenként az illető Tudósoknak által adta azon Jutalmon kívül, melly a' megnemjelenhető Tek. Tudós Kisfaludi Kisfaludy Sándor Urat illette. Ez a' Széchényi Országos Könyvtár Örzőjének adatott általvételül a' nyerő ohajtása szerint azon hasznos szándék felsegélésére, melly sok gondos Magyarnak szíven fekszik, 's mellyet végre hajtani tsak azért is szükséges, mivel a' Szép Nemnek egy kiadandó Magyar Dáma Kalendárium által való tiszteltetését illeti. A' boldogult Horváth Ádám Jutalma más uton küldetett szomoru Özvegye kezéhez.

Megszólamlott a' Jutalom kiosztatása után először is Fő Tiszt. Tud. Fejér György Prépóst Ur, 's így nyilatkoztatta ki forró köszönetét a' Ts. K. Fő Hertzeg eránt:

* * *

Felséges Császári Királyi Hertzeg!
Országunk' Nádor Ispánnya!
Kegyelmes Uram!

„Legszorosabb lánczal kötötte Ő Cs. K. Felsége, bölcsen Uralkodó Koronás Fejedelmünk, a' tyai Szívéhez hív Magyarait, midőn őket Ország

gos végzései által más nemzetekkel való vers futásra élesztette önnön nyelvök, 's literaturájok pályáján; 's Cs. K. Herczegséged örök háladásra kötelezte Hazánkat, Tudósait, 's Íróit hatalmas pártfogásával ébresztvén 's bátorítván. Mivel minden Nemzetnek legfőbb becsé az ő nyelve, és literaturája; ez annak belső méltósága; ezzel szerzetetik annak köz haszna, világosodása, és nemesülése. Mintegy öt milliom alattvalóknak tudósításához, 's tökéletesítéséhez hathatósabban nem láthatni, mint azon nyelvnel fogva, melly ajakain édesdeden hangzik. Csak azok álhatatosak, azok képesek minden nemes tettekre, 's akár minémű áldozatokra, nemzetökért, kik annak nyelvét, és szokásait becsülik; kik azokat megve-
tik, azon Nemzet' kebelében, mellybe a' Gondviseléstől helyhezttettek, mind annyi idegenek, 's a' kétes esetekben ingadozók. Ezen tekintetek birtak engem arra, hogy minden ellenkezések, 's nehezségek ellenére is valamint a' deák, úgy a' Magyar literatura kimiveltetésére is kiterjedjek. Ki adott munkáimmal soha jutalmat nem kerestem, nem is reméltem. Ezt is azért, mellyre Cs. K. Herczegséged engem' méltat, annyiba veszem, mint ösztönt munkásságom' folytatására és serkentésére. Szabad légyen nekem azt olly feltétellel elfogadnom, hogy azon közhaszonra, melly célba vétetett, szentelhessem. Császári Királyi Herczegségednek hozzám viseltető jóságát mély alázatossággal köszönöm, 's kegyes pártfogásába magamat ajánlom".

* * *

Követte hálaadó Társát Méltóságos Gróf Széki Teleki József ő Nagysága ime méltósággal elmondotta Köszönetében:

* * *

Felséges Cs. Kir. Fő Hertzeg!

„Minden haza méltán megkívánhatja fiaitól, hogy annak boldogságát egész erejeből eszközöljek, különösen pedig, hogy a' nemzeti pallérozottság előmozdításában fáradozhatatlanok legyenek és a' nemzeti nyelvet, mint egyenesen erre vezető eszközt és eggyyszer'smind a' Nemzetiség' legbizonyosb zálogát, nind jobban jobban kimivelni, képzeink' és gondolataink' meghatározott, helyes, könnyű és hathatós kifejezésére mind inkább inkább alkalmatossá tenni ügyekezék. De mit nem ohajthat, mit nem várhat e' részben Magyar Ország buzgó hazafiaitól? midőn a' szeretett honni nyelv szent ügye tisztelt Nádor Ispányunkban, Cs. Kir. Fő Hertzegségében, illy hathatós, illy kegyes pártfogót nyert; — midőn az abban fáradozó Íróinkat szeretett Fejedelmünk' testvére, kit mint hazánk első polgárját, második atyját és bölts Kormányozóját egészszen magunkénak méltán nevezhetjük, maga különös figyelmére és illy buzditó megkülömböztetésre érdemesíteni méltóztatik. Elöttem legalább ezen reám nézve olly fényes nap' haládatos emlékezete kitörölhetetlenül fen fog maradni, és Császári Klyi Fő-Hertzegségének ezen nagy kegyelme honni nyelvünkért lángoló tiszta buzgoságom élesztésére, öregbitésére a' leghathatosb ösztönül szolgálhatna, ha az már azon kívül is hártatlan nem volna. -- Hogy mindazáltal ezen megtiszteltetésben annál több érdemes tudósaink részesülhessenek és a' Nemzeti nyelvnek, a' gondos hazafiak legkényesb, legféltőbb kintsének, kivánt mivelletése és terjesztése annál bizonyosban eszközöltethessék; — engedje meg Császári Klyi Fő-Hertzegséged, hogy a' nekem szánt pénzbeli jutalomról lemondván, azt Császári Klyi Fő-

Hertzezséged bölts elintézése szerént ezen tzélra szentelhessem; tökéletesen és érdemem felett meg lévén az által jutalmaztatva, ha tsekély tudományos faradozásimmal kedves hazámnak akármí keveset használhattam és Császári Klyi Hertzezséged megeleégedését elnyerhettem". —

* * *

Ezután a' sor Tiszt. Tudós Gáti István Úrnak következő Beszédére jött:

* * *

Felséges Királyi Hercege!

A' Félelem és öröm reszketteti szívemet. A' Félelem, mert illy felséges gyülekezetben lenni még szerentsém nem volt. Az öröm, mert úgy nézhetem e' Felséges Gyülekezetet, mint az én Személyemet és abba a' Magyar Tudósokat tisztelő sokaságot.

Magyarok Istene! melly szembe tűnő vólt a' te orzádaak világa mindenkor e' Nemzeten! A' Volga és Tanais közt megszaporitottad, onnan hatalmas karral e' földre kihoztad, e' Pannon földön letelepítetted, adtál neki Erős Fejedelmeket, kiknek őrizetek alatt még akkor sem emésztetett meg, mikor mint a' Moses tsipke bokra égett. Szent és felséges törvényekkel, mint oltalom bástyával, úgy környül fogtad, hogy ez a' Nemzet annyi századok után is él a' maga ősi szabadságában, a' mikor sok nagy nemzetek úgy elenyésztek, hogy már ma tsak a' neveket tudjuk. Újj örömet adtál ma a' szívünkbe I. Ferencz Regyelmes Királyunk uralkodása alatt, kinek kegyelméből Nemzeti Nyelvünk kimivelésének egy nevezetes innepére juttattál, és ennek gyülekezetét olly sok Felséges, Regyelmes, Méltóságos tudós személyekkel is megtiszteltetted.

Mintegy 30 esztendeje, hogy nyelvünk míveléséhez fogtunk, és már annyi századok után ismét Királyi Székibe helyheztedt az. A' Királyt édes atyává teted. Felsőges Királyi Hercege Palatinusunkat szoptató dajkájává, Nemzetünk Fő Rendeit és Tudósait ápolgatóivá. Örül ezen a' mi szívünk, mert e' kegyelemnél fogva sok tudósos nemzeteket utól értünk, sokat felül is haladtunk. Kítsoda és melyik az a' Nemzet, melynek Királya, Fejedelmei, Fő Fő Rendei, Tudósai, olyan egyesített erővel munkálkodná nemzet nyelvének kimívelését, mint Te magyar nemzet?

Legyenek áldottak a' Janus Pannonius, Pázmán, Káldi, Pereszléni, Kapotsi, Tótfalusi, Molnár, Tsétsi nevezetek, kik akkor sem felejtkeztek el nemzeti nyelvünk míveléséről, midőn az idegen nyelveknek járma alatt nyögött, melynek forrásának (enthusiasmusának) Fő Fejedelmeinknek kegyelméből újjabb hazafiaink Rát, Szatsvai, Görög, Detsi, Kultsár, Péczeli nagyobb gerjedést adtak.

Legyenek áldottak a' Szétsényi, Marczibányi, Teleki és több itt elő nem számlálható buzgó nagy lelkű 's tehetségű Hazafiak, kik ezt a' Sz. törekedést ilyen nem tsak hathatossá, hanem fényessé is tették. Méltó örömök lehet hát Tudós Hazánkfiainak, mert vagynak Mecenások, a' Király, a' Felsőges Nádor Ispány, Szétsényi, Marczibányi, Teleki, 's több itt elő nem számlálható magyar vérrel buzgó Fő Rendeink, kiknek emlékezeteket örökre fen fogja tartani a' munkákban előforduló 's azokat elfogadó Ajjánló Levelek. Örömök a' Mecenásoknak, midőn látják, hogy költséget nem fordították haszontalanra. Örömmel telek én is el, több itt jelen lévő Tudós hazafi társaimmal, a' ki tsekély munkálkodásomért, illy felsőges gyülekezettől, és ennyi sokaságtól tisztelte-

tem. Köszönöm ezt Felséges Királyi Herczogségednek, és ezen munkálkodásra kirendelt méltóságos Személyek jó szívúságoknak. Mellyekkel természeti hajlandóságomat arra érzem hétszeresen leköteleztetettnek lenni, hogy életemnek még hátralévő kevés napjait is arra fordítsam, hogy ezen nagy tiszteletet továbbra is megérdemelhessem, kiváltképpen pedig egy olyan Irásnak nemével, mellynek segedelme által a' nyelvünket nem érhetőkkel is levelezhessünk, az egész emberi nemzet boldogítására, és a' magyar nemzet ditsőségére. Ki kötelezem is e' Felséges Gyűlekezet előtt magamat a' hazának szolgálatjára és ditsőségének munkájára.

* * *

Végre Tiszt. Tudós Kolmár József Ur így öntötte ki hála érzéseit:

* * *

Felséges Tsászári és Királyi Fő Hertzeg!

Mélységes tisztelettel veszem által Felséges Fő Herczogséged kezéből a' jutalmat, azon tsekély munkámért, mellyel hogyha Nemzeti Literaturánk gyarapítására valamit tehettem: az nekem minden jutalmak felett való jutalom.

Ezen tudományos meg tiszteltetés, a' mellyben részt venni ezen szempillautásban szerentsém vagyok, hathatós ösztönül fog nekem arra szolgálni, hogy az igaz Magyar lelkü Hazafiakkal ezután is öszve tartsak, és azokkal együtt ditső Anyai Nyelvünk gyarapítására, nemesítésére, tökéletesítésére, minden erőmmel törekedjem.

A' Magyarok Istene tartsa meg Felséges Fő Herczogségedet, mint kedves Magyar Hazánk Palladiumát, és Hazai Literaturánk Véd-Angyalát.

Virágoztassa a' Nagy Méltóságú Martzibányi Familiát, a' mellynek fényjét annyira nevel-

te Hazai Literaturánknak ama Nagy Maecenássa, a' kinek Neve, és jeles Intézete, méltó a' halhatatlanságra.

Kérem Felséges Fő Hertzegségedet, fogadja el az én leg alázatosabb tiszteletem bizonyítását; a' mellyet ez a' fényes Gyülekezet hármaztatni fog az ő Vivat kiáltásával.

* * *

Mindegyik köszönő Beszédet Vivat! követt a' hallgató sokaság részéről. Figyelemre méltó vala e' köszönetekben, hogy Fő Tiszt. Fejér György Ur, és Méltóságos Gróf Széki Teleki József Ő Nagysága a' nyert Jutalmat illő hálával elfogadták ugyan, de nyilván kinyilatkoztatták, hogy azt hazafiai áldozatokra fordítani és fordíttatni kívánják. Ezt tette, mint már felebb éréntettem, Tek. Kisfaludy Sándor Tábla Bíró Ur is, kinek béküldetett Hála Beszédét is ide iktatom:

* * *

Felséges Cs. Kir. Fő Hertzeg, Magyar Ország-
nak Nádor Ispánnya!

Miolta a' Magyar Nemzetnek nagy reményei, kívánságai, és boldog Választása után az Isteni Gondviselés Cs. Kir. Fő Hertzegségedet, törvényes és Koronás Királyunknak helytartó Székén ülni engedi, honnan Cs. Kir. Fő Hertzegségednek nagy Lelke, nagy Szíve, Böltessége, de főképpen a' Magyar Nemzetet ölelő Szeretete, és erős Tökéllete a' Jónak, Igaznak, Szépnek, Nagynak, mint a' jóltévő Nap a' magasról, úgy terjeszti sugárait; és boldogító világát, — azolta a' Magyar Nemzet mindenben, de kivált a' Tudományokban, és Szép Mesterségekben egy egész Századot lépett előre. — Akármelly Szempontból, akárhova tekintek szeretett Hazámban, mindenütt sokat látok, a' mi nem volt, a' mi

tsak Cs. Kir. Fő Herczogségednek Nemzeti Szeretete, leleményes nagy Elméje, bölts Kormányja, 's Elöl-járása, fáradhatatlan Buzgósága, 's gondossága, de leginkább ditső Példája, Kegyes Pártfogása, előmozdítása, és Segítése által lett, — és most van, él, áll, marad, és tart, mint Cs. Kir. Fő Herczogségednek számtalan, ditsőséges, és örök emlék-oszlopa.

Császári Királyi Fő Herczogségednek Nádorsága alatt kapott létre a' Marczibányi Nemzetiségnek a' Tudományok' előmozdítását tárgyozó Hagyományja is. Az elfelejthetetlen emlékezetű Nagy Hazafinak jeles Intézete, minden egyébnek hozzá járulása nélkül, magában is, valamint igen szép, hasznos, és ditső, úgy a' Magyar Nemzetnek örök köszönetére érdemes; de valamint minden Jónak az emberi társaságban a' Valóságos Célra fordításnak módja ad tenyészetet, úgy ezen ditső Intézetnek is Cs. Kir. Fő Herczogségednek Felséges, Személyes, Kegyes Pártfogása ad betset, méltóságot, divatot. —

Hogy a' Tekintetes Tudományos Biró-Szék a' fén említett Hazai Intézetnek egy Esztendei Jutalmát csekély érdemű Regéimnek méltóztatott itélni, alázatos köszönettel veszem, és elfogadom. Minden Jutalomnak betsét, érdemét, nem az emberi köz véleménynek hiú betsúje, hanem az Eredet, a' Szándék, a' Tárgy, a' Jutalom-osztó határozza meg. Van szó, van tekintet, melly nagy Lelkektől, nagy Szívektől jöven, felül mülly erköltsi betsével az Aranyt, és minden drágaságokat. A' Jutalmat tehát, ezen oldaláról tekintve, elfogadom örömmel, úgymint örvendetes bizonyosságát annak: hogy tsekély törekedésem Cs. Kir. Fő Herczogségednek Kegyes megelegedését, és a' Haza' lelkesb Fijaiból álló nagy érdemű Deputationnak kedvét megérdemelni szerentsés lehe-

tett; — de más oldalról tekintve, azon hazafiúi sajnálkozással fogadhatom csak el, melly kéntelen így felsohajtani: bár a' Magyar Nemzet olly dicső elme művekkel bővelkednék, a' mellyek között, az én tsekély művem, nem tsak Jutalmat ne érdemelne, hanem a' sok remek-műveknek ragyogó sorában tsak annyira tűnne fel, a' mennyire minden legkissebb hazafiúi szándék is helybe hagyást, és dicséretet érdemel! — A' Pénzt elfogadom azon feltétellel, hogy — minekutánna szűk Határok közzé zárt tehetségem nem engedi: hogy némelly jobb Magyar elme-műveknek hasznos, és Országunkban sok nehézségek alá vetett közre botsátása végett olyan áldozatokat tehetnék, a' millyeneket kívánnék, azon Hazafiak közül pedig, kiket a' Szerentse bővebb Javaival megáldott, tsak kevesen tartják ezt hazafiúi dicsőségnek, — én részemről ezen csekely Sommat egészen olyan Intézetre fordítsam tovább is, a' millyenből ez eredetét veszi; 's ezt nevezetessen, most mindjárt egy Munkában lévő, hasznos mulatással öszve foglaló Zseb-Könyvnek első kiadására, 's utóbb más Műveknek közre botsátására ajánljam. Egy a' Haza' Leányainál kedvet található, esztendőnként folytatott, a' szívet, elmét, erkölcsöket nemesítő, és annyira mulató, mint tanító Zseb-könyv, ismét egy nagy előlépés volna a' Nemzeti műveltségben, — a' Hazának Leányai lévén mindenkor, minden jövődő Nemzettségnek első Nevelőji. — A' Hazafiságnak Természete az: hogy semmit sem kevesell: mert sok kitsinyből nő a' Nagy; — semmit sem sokall; mert életével is örömet áldozik. —

Felséges Cs. Kir. Fő Herczeg! Anya Nyelvének virágzása nélkül még egy Nemzet sem jutott a' Nemzeti Dicsőségnek fellyebb pontyára; e' nélkül a' Nemzet nem gyújthat nevének csilla-

gokat az Emberiségnek Egén. A' Magyar Nyelv több Századokig csak házi Nyelv volt; nemzeti-ségét, valamint más Nemzetek is, idegen nyelvel tengette. Európának nagyobb Nemzetei már régen felébredtek, és megesmerték: hogy az Anya-Nyelv a' közönséges nagy Lélek, melly az egy törzsökből származó Milliókat, a' Jóra, Igazra, Nagyra, a' Hazának, Fejedelemnek, Törvényeknek tartozó kötelességekre éleszti; — és az Emberiségnek Gyeniussa most már örömmel csudálja a' Léleknek, Elmének, Mesterségnek Remekmiveit. — Most Uralkodó Jó Királyunknak tartott fen az a' Dicsőség, hogy a' Magyar Nemzet anya - nyelvének boldogító birtokába lépjen; és Cs. K. Fő Herczegségnek az, hogy a' Magyar Nemzet' régi kivánságának telyesítését, ditsőséges Nádorsága alatt, Szeretet, Igyekezet, és Példa által végre hajtsa. — Cs. K. Fő Herczegség egy jóltévő Gyeniusként a' Magyar Nemzetet baráti kézzel megfogván, azon útra vezette, mellyen Európának nagyobb Nemzetei mindennemű borostyánt szednek fejekre. — Fel lessz ez a' Magyar Történet Rönyvekben örökre jegyezve: volt a' Magyaroknak egy Hunyadya, ki ötet dicsőséges harczok által a' Hírnek Templomába vezette; — 's van egy Jó'sefje, ki a' Magyar a' Léleknek, Elmének, és Szép Mesterségeknek mivei által a' többi Nagy Nemzeteknek tündöklő sorába emelte. Nints egy szív a' Magyar Nemzetben, melly buzgón azt ne óhajjtaná, nints egy ajak, melly Arpádnak nyelvével tüzesen azt ne mondaná: Áld meg! Tarts meg sokáig Nagy Nemzet - Testünknek minden karjaival ölelt Nádorunkat, minden Övéivel együtt, Magyaroknak, még eddig, mindég, és reményljük, minden időben is Hatalmas, Nagy, és Erős IS-TENE!

Fel-

* * *

Felolvasta ezekután a' Kiküldöttség Jegyzője a' Jegyző Könyvnek azon szakaszát, mellyben a' következő Jutalom Kérdések választáltak:

1818-dik esztendőre a' ditső Marczibányi Ág Szerzete részére

„Mennyire lehet használni a' Külföldi híres Tudósoktól rendbe szedett Közönséges Grammatikának újabb Találmányait a' Magyar Nyelvre nézve?”

Ugyan 1818-dik esztendőre a' Méltóságos Elölülő adakozása következésében

„Vagynak-e olly jeles tulajdonai a' Magyar Nyelvnek, mellyek ennek az Európai Napnyugati Nyelvek felett valami Elsőséget adhatnak?” *)

E' Kérdéseket, a' kihirdetés és felolvasás után, a' Széchényi Országos Könyv Tár Örzője átvette, 's egyszer 'smind az Öröm Ünepet ime beszédével befejezte:

* * *

Felséges Ts. K. Fő Hertzeg, Országunk szeretett és tisztelt Nádor Ispánya!

Úgy tekénti minden tsinosabb Nemzet hazai Nyelvének virágzását, mint a' Nemzeti Fenállás és Tudományos Előmenetel leg szembetűnőbb Tanu Bizonyosságát. A' hol enyészik a' Nemzeti Nyelv, enyészik ott maga a' Nemzet is; a' hol nem emelkedik a' Nemzeti Nyelv, nem emelkedik ott a' Nemzeti Tsinosodás, és az evvel szoros kapcsolatban álló Nemzeti Méltóság, Ditsőség, és Nagyság Valás is. A' Nemzeti Nyelv tudniillik az a'

*) A' Felelet beküldésre, mint az Ujság Levelékből mindenki észrevehette, határnapúl a' folyó esztendői Leopoldnapi Pestivásár rendeltetett.

legrövidebb ut, mellyen a' Hazának nagyobb száma, idegen Nyelveket nem értő, polgári is a' Tudomány és Böltsesség forrásához juthatnak. Mi ingadozó, mi gyenge Testet tenne pedig a' Sokaság Tudomány nélkül a' Köz Társaságban!

Meggyőződtek e' régi Igazság Szentségéről már századok előtt Atyáink, midőn Nyelveknek állandó fenmaradásáról és a' Tudományokhoz való alkalmaztatásáról buzgón gondoskodtak; meggyőződtek kegyesen uralkodott régi Fejedelmink, midőn a' Nemzeti Nyelvet nem csak betsülték és beszélették, hanem az akkori idő esméreteihez képest ápolgató kezekkel magosabbra emelni kívánták. Sőt magok a' ditsőségesen országoló Felsőleges Austriai Házból választatott előbbi Királyaink is hatalmasan oltalmazták e' drága Kintset, mert világos Tanutételeink vagynak a' Történet Írókban, hogy Első Ferdinánd, Második Maximilián, Rudolphus, Második Mátyás, Második és Harmadik Ferdinánd majd értették, majd beszélették, majd a' Török Nemzettel kötött Béke Alkudozásokban használtatták Nemzeti Nyelvünket.

De akár melly fényesek legyenek a' gondos Régiség érdemei, nem mérkezhettek azok a' mostani Kor sebes lépéseivel. Érzékeny Öröm és Foglalatosság vissza tekinteni, 's részenként vizgálni, mennyire halladtunk huszon nyoltz esztendő alatt. Hogy ennyire halladtunk, ditsőségesen Országoló I. Ferentz Apostoli Királyunk Jótéteményeinek 's Atyai Engedelmének illik köszönnünk. Köszönjük is a' legtisztább és legmélyebb Jobbágyi Hálával mind mi magunk, mind Maradékaink és késő Unokáink köszönni fogják.

Hogy e' fényes, pompás, és feledhetetlen Nemzeti Üdnepet, mellyet tudtunkra kilentz század lefolyta alatt Magyar soha nem látott, mi

Öseinknél ezerszer boldogabbak Felséges Ts. K. Fő Hertzegséged személyes Elölülése alatt láthattuk; hogy Tudós Férfiaink a' Nemzeti Nyelvszeretetére, tsinosítására és ápolgatására Magától a' Nagy Király nagy lelkű Testvérétől buzdítottak; hogy, a' mit a' ditső emlekezetű Puchói Marczibányi István és Méltóságos Gróf Széki Teleki László jeles Hazánkfiainak nemes adakozások a' Haza oltárára áldozott, azt nem kisded magános Ajándék, hanem a' legditsőbb Köz Jutalom fejében nyerték el: azt már egyenesen, számtalan más Regyelmekkel és Pártfogásokkal együtt, Felséges Ts. K. Fő Hertzegséged magos, és a' Köz Jutalmat 's Nyilvanságos Buzdítást illő mértékkel mérni tudó felséges nagy Eszének köszönni tartozunk. Teljes e' számos és pompás Gyülekezetben minden Magyar Szív e' nagy Kegyelem Fontosságának édes érzéseivel; teljesek lesznek néhány nap alatt a' Hazának minden Vidékei, minden Polgárai, minden igaz Hazafiai. A' Tátrától a' Száváig; a' Lajtától az Erdélyi Hovasokig köz hálaadás, köz áldás fogja hirdetni e' Jutalom Osztás fényességét, 's ezernyi ezer sohajtások küldetnek az Ég felé Ts. K. Fő Hertzegséged hosszu életéért. Tudja a' Magyar Nemzet, mi Kintset bir szeretett, tisztelt Nádor Ispányában. Vezesse, ditsóitse, oltalmazza bölts tanátsaival, hasznos intézeteivel és felséges szószólásával Ts. K. Fő Hertzegséged ezentúl is e' jó szívü és minden Nagyra alkalmas Nemzetet!

(Ferdinánd Királyi Fő Hertzeghez)

Ezért mély alázatossággal esedezünk Királyi Fő Hertzegséged előtt is, kiben Nemzeti Nyelvünknek régóta nem tsak Pártfogóját, hanem Eszmérőjét 's Beszélőjét is köz örvendezéssel tiszteljük. Tekéntsén Királyi Fő Hertzegséged mo-

solygó szemekkel addig is igyekezetünk zsengei-
re, míg a' Nagy Nemzetekkel nyelvünkre nézve
verset futhatunk.

Te Méltóságos Gróf és a' ditső Marczibányi
Nemzetiség Szerzetére a' Haza Nádor Ispányának
kegyes rendelkezéséből ügyelő Kiküldöttségnek fé-
nyes érdemeidre nézve is valóban Méltóságos
Elölülője! Ti a' Kiküldöttségnek fáradhatatlan
tudós Tagai! Te a' ditső Marczibányi Nemzet-
ségnek Képviseelője! Ti jutalmat nyert koszorús
Tudós Férfiak! Ti is a' Pesti híres Fő Oskolának
nagy hirü Igazgatói és Tanítói! Ti végre min-
den Rendü és Karu Egyházi és Világi Úri Vendé-
gek! tanuljátok e' fényes Nemzeti Üdnap Méltó-
ságából a' Magyar Király szeretett Testvérétől,
Magyar Ország első Oszlopától, a' Magyar Nem-
zet Jötevőjétől illő Méltósággal betsülni és sze-
retni azon Nyelvet, mellyet üstökös és párdutzos
Atyáitoktól örökségben nyertetek, 's elfogad-
ván megjelenésetekért általam a' Nemzeti Muse-
umnak, e' Felséges Ts. Királyi Fő Hertzeg ked-
ves Intézetének, forró köszönetét, kiáltsátok,
mint önként harsány hangon kiáltanátok, velem
együtt tiszta és egyenes Magyar szívetek mélyéből:

Éljen a' Haza Nádor Ispánya!

* * *

Háromszori Magyar Éljen! kiáltások után
JÓZSEF Ts. K. Fő Hertzeg, és FERDINÁND
K. Fő Hertzeg azoktól, kik Őket fogadták, késér-
tetve, a' Zászlós Uraknak forró hála mondásaik,
a' Jelen voltaknak pedig számtalan Áldásaik kö-
zött elhagyták a' Palotát, 's a' Magyar Nemzet
halhatatlan érdemü JÓTEVŐJE a' Méltóságos E-
lölülöt, a' Jutalmat nyert Tudós Férfiakat, és a'
Kiküldöttség Jegyzőjét gazdag ebéddel saját fel-
séges asztalánál megvendéglette.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár